

Łukasz Wojcieszak

Politechnika Świętokrzyska

ORCID: 0000-0002-9166-4464

Polsko–białoruska współpraca energetyczna

Polish-Belarusian energy cooperation

Słowa kluczowe: Polska, Białoruś, współpraca, energetyka

Keywords: Poland, Belarus, energy, cooperation

Straszczenie

Artykuł dotyczy kwestii współpracy Polski i Białorusi w dziedzinie energetyki. Ukazana została współpraca w poszczególnych obszarach energetyki, jak energia jądrowa, elektroenergetyka, ropa naftowa i gaz ziemny. Autor przedstawił także dylematy energetyczne Białorusi w kontekście jej położenia pomiędzy Rosją i UE. Według autora silne powiązania pomiędzy Rosją i Białorusią stoją na przeszkodzie bliższym relacjom z Rosją, jednak istnieje szereg dziedzin, w których współpraca z Polską może być prowadzona.

Abstract

The article deals with the issue of cooperation between Poland and Belarus in the field of energy. Cooperation was shown in particular areas of energy, such as nuclear power, electricity, oil and natural gas. The author presented energy dilemmas of Belarus in the context of its location between Russia and the EU. According to the author, strong ties between Russia and Belarus stand in the way of closer relations with Russia, but there are a number of areas in which cooperation with Poland can be carried out.

Wstęp

Polsko-białoruskie relacje energetyczne stanowią temat stale przesłaniany przez inne aspekty bilateralnych stosunków obu państw. Istnieją jednakże warunki po temu, aby pomimo

znaczących różnic dzielących oba państwa, stosunki w sferze gospodarczej mogły rozwijać się bardziej dynamicznie. Dotyczy to także energetyki. W relacjach polsko-białoruskich wciąż zbyt mały akcent kładziony jest na kwestie ekonomiczne. Dotychczasowe relacje obu państw upływały pod znakiem prymatu politycznego aspektu współpracy, zakłócanego w szczególności przez działania reżimu prezydenta Łukaszenki w stosunku do sił opozycyjnych.

W 2016 roku pojawiła się nadzieja na ocieplenie relacji łączących Polskę i Białoruś, jednak rachuby na realne zbliżenie pomiędzy oboma państwami okazały się płonne. Współpraca szczególnie silnie zarysowała się właśnie w sferze gospodarczej, jednak nieco na marginesie toczono dyskursu pozostają perspektywy współpracy w dziedzinie energetycznej, w tym elektroenergetycznej. Pozycja Białorusi jest w tym względzie o tyle istotna, że na terenie tego państwa powstaje elektrownia jądrowa, która może przesyłać energię do Polski. Ponadto nie bez znaczenia jest również kooperacja w dziedzinie surowców energetycznych, zwłaszcza gazu ziemnego.

Białoruś jest państwem *de facto* zależnym od Rosji, które niezbyt skutecznie stara się choć częściowo zmniejszyć znaczenie wschodniego sąsiada w dziedzinie energetyki. Realizując ten cel władze w Mińsku starają się zróżnicować źródła i kierunki dostaw gazu ziemnego i ropy naftowej. Nie mniej istotna jest także możliwość produkcji przez Białoruś własnej energii dzięki zbudowaniu elektrowni jądrowej. Polska nie posiadająca własnej elektrowni mogłaby nabywać wyprodukowaną tak energię, a także przyczynić się do zmniejszenia zależności Białorusi od dostaw węglowodorów z Rosji. Polsce i Białorusi kooperacja w dziedzinie energetyki mogłaby przynieść obopólne korzyści zarówno w krótkiej, jak i długiej perspektywie.

Niniejsze opracowanie ma na celu ukazanie problematyki kooperacji pomiędzy Polską i Białorusią w sferze energetyki. Należy wskazać w jakich dziedzinach możliwa jest kooperacja obu państw i czy mogłaby być ona wzmocniona. Warto również ukazać miejsce Rosji w polityce energetycznej Białorusi. W artykule dominuje opis; zastosowano także metodę prognostyczną, a także częściowo metodę porównawczą.

Problematyka współpracy Polski i Białorusi

Tym, co od lat charakteryzuje relacje polsko-białoruskie, to fakt, iż okresy stosunkowo pogłębionej współpracy od lat przeplatane są fazami ewidentnego osłabienia tej kooperacji¹. Polska jest ważnym partnerem handlowym Białorusi, choć kooperacja gospodarcza ma szanse

---

¹ Na polsko-białoruskich relacjach zaciążył szereg problemów, wśród których wskazać trzeba sprawę konfliktu wokół Związku Polaków na Białorusi, co na kilka lat utrudniło bilateralną współpracę.

na dalszy rozwój. Charakter stosunków polsko-białoruskich należy rozpatrywać w aspekcie relacji Białorusi z Rosją, która stara się coraz bardziej uzależnić od siebie zachodniego sąsiada, jak również z deklarowaną w polityce zagranicznej zasadą wielosektorowości. Podejmowane od lat próby integracji obu państw doprowadziły do powstania związku obu państw, a także pojawienia się ścisłych związków gospodarczych między nimi.

Szczególnie duże znaczenie ma wzrost ekonomizacji polskiej polityki zagranicznej²; Polska jawi się jako dużo bogatszy sąsiad, mogący inwestować na Białorusi w sytuacji, co ma znaczenie w sytuacji, gdy od kilku lat obserwowane jest pogarszanie się sytuacji ekonomicznej tego państwa. W relacjach z Polską szczególne znaczenie ma współpraca transgraniczna³, zbliżająca społeczeństwa obu państw żyjące w bliskim sąsiedztwie. Niezależnie jednak od tej formy kooperacji na uwagę zasługuje kooperacja w sferze energetyki. Przemawia za tym znaczenie bezpieczeństwa energetycznego w dzisiejszym świecie, a zwłaszcza w Europie Środkowej i Wschodniej.

Białoruś nie posiada znaczących zasobów surowcowych. Państwo to ma bardzo skromne zasoby gazu ziemnego praktycznie nie ma, podobnie jak ropy naftowej. Powoduje to, że państwo to jest skazane na importować tych węglowodorów z Rosji (w skali roku jest to ponad 20 mln ton ropy i blisko 20 mld m³ gazu). Gaz ziemny jest na Białorusi głównym surowcem używanym do produkcji energii elektrycznej (nawet do 95,5% w 2004 roku)⁴, co sprawia, że władze Mińska chcą zbudować własną elektrownię atomowej, co pozwoli zmniejszyć ilość importowanego rosyjskiego surowca. Ponad 90% energii zużywanej przez Białoruś zapewniają importowane węglowodory, natomiast własne źródła (a więc ok. 10%) to drewno, węgiel brunatny, torf i woda (hydroelektrownie)⁵.

Na początku pierwszej dekady XXI w. dobrze rozwijała się wymiana handlowa między Polską i Białorusią, a w kwietniu 2004 roku zawarto nową umowę o współpracy

---

² Współpraca w sferze gospodarczej jest także coraz ważniejsza dla Białorusi. Już w 2005 roku prezydent Łukaszenka stwierdził, że bazą białoruskiej polityki jest ekonomia, która determinuje priorytety zarówno kierunków polityki zagranicznej, jak i procesów wewnętrznych, M. Mączka, *Geopolityka i geostrategia Białorusi w świecie – jak widzi i kształtuje ją Mińsk?*, [w:] M. Smoleń (red.), *Białoruś – terra incognita: Materiały z konferencji*, Kraków 2010, s. 42.

³ Zob. С. В. Артеменко, *Беларусь и геополитика регионального трансграничного сотрудничества*, [w:] А. А. Ковален (red.), *Беларусь в геополитических процессах. XX – начала XXI в.*, Минск 2017, s. 23.

⁴ M. M. Balmaceda, *Belarus: Oil, Gas, Transit Pipelines and Russian Foreign Energy Policy*, 2006, s. 7.

⁵ K. Czerniewicz, *Sektor energetyczny Białorusi*, Centrum Informacji o Rynku Energii, 19.10.2015, <http://www.cire.pl/item,118694,2,0,0,0,0,0,sektor-energetyczny-bialorusi.html> (03.09.2018). Należy też zwrócić uwagę na znaczenie energetyki odnawialnej. Potencjał wiatrowy Białorusi ocenia się nawet na 1600 MW. W przypadku energetyki wodnej potencjał wynosi 850 MW. Ponadto cały potencjał biogazowy szacuje się na 850 MW, zaś program rządowy budowy biogazowni przełoży się na niecałe 40 MW. Stąd też zainteresowanie zagranicznych inwestorów sektorem energetycznym stale rośnie, a wśród zainteresowanych wiatrakami i biogazowniami są też przedsiębiorstwa polskie, ibidem.

gospodarczej tych dwóch państw⁶. Dla Białorusi istotne jest zachowanie jej tranzytowego znaczenia dla surowców energetycznych przesyłanych z Rosji na Zachód⁷. Z punktu widzenia Polski szczególnie istotny jest zwłaszcza białoruski odcinek gazociągu Jamał-Europa, biegnący przez terytorium RP. Celem polityki Białorusi jest zmniejszanie zużycia energii, a także choć częściowe ograniczenie dominującej roli Rosji, jako kluczowego importera. Celem Rosji jest natomiast utrzymanie wokół siebie państw o charakterze buforowym i w tym kontekście należy postrzegać relacje FR z Białorusią⁸.

Jesienią 2014 roku, po czterech latach przerwy w swojej działalności, wznowiła prace grupa robocza ds. energii Polsko-Białoruskiej Komisji ds. Współpracy Gospodarczej. W dniach 20-21 listopada 2014 roku w białoruskim Brześciu wiceministrowie obu państw dyskutowali m.in. o współpracy w zakresie energii elektrycznej, efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, ropy i gazu oraz działań w obszarze górnictwa i przemysłu maszyn górnicznych. Współpracą wydawała się być bardziej zainteresowana strona białoruska, licząc w szczególności na to, że część wyprodukowanej w Ostrowcu energii atomowej będzie można sprzedawać Polsce⁹.

Po 2015 roku można zaobserwować próby nawiązania przez Polskę ściślejszych relacji z władzami w Mińsku. Zdaniem byłego ministra spraw zagranicznych, Witolda Waszczykowskiego, szukanie dialogu z Mińskiem to ryzyko, które jednak trzeba ponieść¹⁰. Jednocześnie należy podkreślić, że współpraca na warunkach przedstawianych przez Zachód grozi prezydentowi Aleksandrowi Łukaszence utratą władzy, stąd też próba formalnej zmiany orientacji w polityce nie oznacza, że Białoruś jest zainteresowana rzeczywistą współpracą z UE czy jej poszczególnymi państwami członkowskimi¹¹.

---

⁶ R. Zięba, *Główne kierunki polityki zagranicznej Polski po zimnej wojnie*, Warszawa 2010, s. 237.

⁷ I. B. Саверчанка, *Міжнароднае супрацоўніцтва Беларусі: гісторыя і новыя выклікі*, Мінск 2015, s.78.

⁸ S. Bieleń, *Czas próby w stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2017, s. 57.

⁹ Ibidem. W trakcie posiedzenia wspomnianej komisji styczniu 2010 szczegółowo omawiano przede wszystkim kwestię wsparcia polskich inwestycji w białoruskim sektorze paliwowo-energetycznym, M. Szołucha, *Białoruski model gospodarki*, [w:] M. Domagała, M. Szołucha, M. Piskorski, P.J Sieradzan, *Białoruś: model państwa i gospodarki*, Warszawa 2012, s. 169.

¹⁰ A. Brzeziecki, *Innej Białorusi mieć nie będziemy*, „Nowa Europa Wschodnia”, 26.02.2016, <http://www.new.org.pl/2528-innej-bialorusi-miec-nie-bedziemy> (24.02.2017). Jak już w 2005 roku stwierdził Sokrat Janowicz, stroną inicjującą pogłębienie stosunków powinna być Polska jako podmiot międzynarodowy znacznie silniejszy, głównie pod względem gospodarczym, S. Janowicz, *Kilka uwag o stosunkach polsko-białoruskich*, [w:] H. Chałupczak, E. Michalik (red.), *Polska – Białoruś. Problemy sąsiedztwa*, Lublin 2005, s. 231.

¹¹ M. Mączka, *Geopolityka i geostrategia...*, s. 45.

Między Rosją i UE

Pomimo ścisłych relacji utrzymywanych przez Białoruś z Rosją, władze w Mińsku starają się podejmować aktywność także na innych kierunkach. Jak zauważył Józef Tymanowski, Białoruś nie jest zainteresowana rezygnacją z głównego kierunku swojej polityki, jakim jest Rosja, przede wszystkim ze względu na uwarunkowania gospodarcze. Białoruską politykę zagraniczną od lat charakteryzuje wielowektorowość, którą należy rozumieć jako próbę równoważenia wpływów polityki Rosji dzięki współpracy z innymi podmiotami międzynarodowymi¹². W ujęciu Rafała Czachora wielowektorowość oznacza utrzymanie strategicznych relacji z Rosją przy jednoczesnym zaktywizowaniu stosunków z Zachodem i innymi partnerami¹³.

Stosunkowo stabilna sytuacja ekonomiczna (w znacznej mierze będąca wynikiem współpracy z Rosją), która przez lata była udziałem Białorusi przyczyniła się do wzmocnienia pozycji władz¹⁴. Białoruskie władze wzmacniają ekonomiczną legitymizację zmniejszającą wiarygodność przekazu demokratycznej opozycji. Jednakże naruszenie gospodarczego fundamentu stanowi dla układu rządzącego w Mińsku poważną groźbę wybuchu niekontrolowanego społecznego niezadowolenia¹⁵. Fiasko rosyjskiego kierunku polityki spowodowało, że w Mińsku zaczęto szukać nowych modeli geopolitycznych dla Białorusi¹⁶.

Rosyjskie wsparcie dla Białorusi od lat przybiera przede wszystkim postać zaniżonych cen gazu i ropy. Pozwala to Białorusinom eksportować z dużym zyskiem wyroby

---

¹² J. Tymanowski, *Rola i znaczenie Republiki Białoruś we współczesnej Europie*, Toruń 2017, s. 209.

¹³ R. Czachor, *Polityka wielowektorowości Republiki Białoruś: geneza, podstawy konceptualne, przykłady realizacji*, „Wrocławski Przegląd Międzynarodowy” 2011, nr 1, s. 55.

¹⁴ P. Świerzak, *Polityczne konsekwencje sytuacji ekonomicznej Białorusi*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2007, nr 6, s. 301. Uwarunkowania ekonomiczne stanowią element zapewniający spokój społeczny w kraju, będąc źródłem autentycznego poparcia ze strony części Białorusinów dla władzy prezydenta. Ekonomiczna legitymizacja zmniejsza także wiarygodność przekazu demokratycznej opozycji, zaś naruszenie gospodarczego fundamentu stanowi dla układu rządzącego w Mińsku poważną groźbę wybuchu niekontrolowanego społecznego niezadowolenia, ibidem. Ręczne sterowanie gospodarką białoruską przez prezydenta Łukaszenkę doprowadziło do pogorszenia wskaźników gospodarczych i wzrostu niezadowolenia przeważającej części społeczeństwa, K. Smogorzewski, *Białoruś, czyli przymione otwarcie na Zachód*, Fronda.pl, 14.04.2017, <http://www.fronda.pl/a/bialorus-czyli-przymione-otwarcie-na-zachod,91143.html> (14.04.2017). Jak stwierdził Aleksander Łukaszenka: „Jesteśmy w tyle. Jesteśmy w światowym ogniu w zakresie rozwoju technologii i oczywiście poziomu życia ludzi”- powiedział Łukaszenka, *Łukaszenka przyznaje: Białoruś się nie rozwija, jest w światowym ogniu*, Fronda.pl, 02.03.2018, <http://www.fronda.pl/a/lukaszenka-przyznaje-bialorus-sie-nie-rozwija-jest-w-swiatowym-ogonie,107222.html> (02.03.2018).

¹⁵ P. Świerzak, *Polityczne konsekwencje...*, s. 301. Pojawiło się nawet określenie „białoruski cud gospodarczy”, jednak, jak zauważył Bogdan Czerkas, było ono swoistym paradoksem w kontekście relacji tego państwa z Federacją Rosyjską Б. Черкас, *Российско-белорусские отношения в энергетической сфере*, [w:] L. Zyblikiewicz, M. Czajkowski, P. Bajor (red.), *Polityka zagraniczna Federacji Rosyjskiej. Wybrane aspekty stosunków z Polską, Ukrainą i Białorusią*, Kraków 2010, s. 254.

¹⁶ M. Mączka, *Geopolityka i geostrategia...*, s. 41. Jednym z rezultatów tych poszukiwań stała się rewitalizacja idei „Białorusi jako mostu cywilizacyjnego”. Białoruś w przekonaniu władzy, z racji położenia między Wschodem a Zachodem, miała być mostem i połączeniem tych cywilizacji, ibidem.

petrochemiczne, nawozy i inne wyroby, których produkcja jest energochłonna. Przynosi to Białorusi ok. 5 mld USD rocznie, a więc dwukrotnie więcej, niż proporcjonalnie do ludności Polska otrzymuje z Unii Europejskiej. W zamian Władimir Putin żąda jednak coraz dalej idących dowodów podległości od wschodniego sąsiada. Po przejęciu kontroli nad strategicznymi jednostkami sił zbrojnych powiązane z rosyjskimi władzami przedsiębiorstwa postanowiły przejąć kluczowe przedsiębiorstwa białoruskie, jak chociażby zarządzający siecią przesyłu gazu Biełtransgaz czy producent nawozów Biełaruskali¹⁷.

Białoruś przez lata osiągała duże korzyści na dyferencjale pomiędzy subsydiowaną rosyjską ropą, a sprzedażą na Zachód oraz na pobieraniu cła od ropy trafiającej do UE. Duże korzyści generują dwie rafinerie w Mozyrzcu i Nowopołocku, będące jednymi z najnowocześniejszych w krajach byłego ZSRR. Ich moce pozwalają na przerobienie odpowiednio 95 tys. i 88 tys. baryłek ropy dziennie. Rosja z jednej strony usiłuje podporządkować sobie Białoruś, a z drugiej realizuje strategię przesyłu surowców do Europy Zachodniej. Tracąc atut tranzytowy Białoruś traci część ze swojej niezależności i staje się bardziej podatna na ewentualne naciski Moskwy. Teoretycznie, aby znaleźć nowe źródła zaopatrzenia Białoruś musiałaby zbliżyć się do Unii Europejskiej, jednak państwa UE nie mogą niczego zaproponować władzom w Mińsku w kwestii surowców nie mając po temu możliwości¹⁸.

Warto zauważyć, że jeszcze w 2009 roku Białoruś i Unia Europejska podpisały deklarację o współpracy w zakresie sektora energetycznego. Znalazły się w niej odniesienia do pomocy technicznej w zakresie rozwoju nowych i alternatywne źródła energii, a także w dziedzinie współpracy na rzecz rozwoju infrastruktury tranzytowej energii (co odnosi się do gazu i ropy), a także w kwestii dywersyfikacji źródeł energii. Znalazło się tam również odniesienie do ewentualnego włączenia Białorusi do wspólnego europejskiego systemu zasilania energią. Istotne w tym kontekście byłoby wzmocnienie koordynacji między polityką energetyczną Białorusi a UE obejmująca m.in. wymianę informacji, wdrażanie strategii i programów wdrożeniowych¹⁹. Aktywność taką, z uwagi na stanowisko Rosji, należy jednak uznać za mało prawdopodobną. Stopień zintegrowania Białorusi i Rosji jest tak silny, a

---

¹⁷ A. Pisalnik, J. Bielecki, K. Olszewska, M. Kruszewska-Mikucka, *Białoruski cud gospodarczy. Białoruś warta miliardy*, „Rzeczpospolita”, 28.06.2013, <http://www.rp.pl/artykul/1024541-Bialoruski-cud-gospodarczy--Bialorus-warta-miliardy.html#ap-1> (08.12.2016).

¹⁸ P. Godlewski, *Fundacja Amicus Europae: Białoruś a środkowoeuropejski system bezpieczeństwa dostaw ropy i gazu*, Portal Spraw Zagranicznych, 14.12.2010, <http://www.psz.pl/118-gospodarka/fundacja-amicus-europae-bialorus-a-srodkowoeuropejski-system-bezpieczenstwa-dostaw-ropy-i-gazu> (24.02.2018).

¹⁹ А. Чубрик, *Текущее положение дел и перспективы сотрудничества с ЕС: социально-экономический и инфраструктурный аспекты*, [w:] Х.-Г. Вик, Ш. Малериус (ред.), *Беларусь и Европейский союз: от изоляции к сотрудничеству*, Вильнюс 2011, s. 167-168.

istniejąca zależność energetyczna tak trwała, że Unii Europejskiej trudno będzie nawiązać z władzami w Mińsku trwalszą relację na płaszczyźnie gospodarczej.

Obszary współpracy

Energia jądrowa

Swoistą receptą na uzależnienie gospodarki od gazu jest rozwój energetyki jądrowej. Generalny kontrakt na budowę elektrowni atomowej w mieście Ostrowiec w obwodzie grodzieńskim podpisano w lipcu 2012 roku²⁰, natomiast budowa ruszyła w listopadzie 2013 roku. Całość inwestycji ma kosztować 9 mld USD, które pożyczą na 25 lat Rosja. Elektrownia będzie się składała z dwóch bloków energetycznych o łącznej mocy do 2400 MW. Pierwszy jej blok miał być gotowy do eksploatacji w końcu 2018 roku, a drugi w 2020 roku. Nadzór nad inwestycją sprawuje departament bezpieczeństwa promieniowania jądrowego Ministerstwa Sytuacji Nadzwyczajnych²¹.

Długofalowa prognoza zapotrzebowania na energię do 2020 roku zakłada, że wzrost zużycia energii elektrycznej będzie wymagał maksymalnie do 650 MW dodatkowych mocy. Nowa elektrownia generująca 2400 MW umożliwi powstanie nadwyżki, którą Białoruś planuje eksportować do państw UE, w tym do Polski. Wicepremier Białorusi Uładzimir Siemaszka stwierdził, że dzięki elektrowni atomowej import gazu z Rosji zostanie zmniejszony o jedną czwartą. Problemem jest wszakże to, że elektrownię budują Rosjanie i to oni będą mieli duży wpływ na jej funkcjonowanie oraz dystrybucję powstałej tam energii. Rosja jest przy tym jedynym pożyczkodawcą, a finansowanie projektu wyłącznie z kredytów rosyjskich zwiększa zewnętrzne zadłużenie Białorusi. Rosyjskie państwowe koncerny są zarazem wykonawcą inwestycji oraz wyłącznym dostawcą paliwa jądrowego. Ponadto porozumienia dotyczące elektrowni w Ostrowcu oddają Rosji częściową kontrolę nad białoruskim systemem sieci elektroenergetycznych, zwłaszcza jeśli chodzi o eksport energii, ale też pośrednią nad całym systemem. W ten sposób pogłębi się uzależnienie energetyczne

---

²⁰ Budowę elektrowni atomowej na Białorusi planowano jeszcze w czasach ZSRR, jednak plany zawieszono po katastrofie w Czarnobylu w 1986 roku. Choć w 1999 roku władze w Mińsku podpisały 10-letnie moratorium, wykluczające postawienie elektrowni jądrowej, to w wyniku sporów gazowych Rosją Białoruś postanowiła uniezależnić się od rosyjskiego surowca i (wbrew sprzeciwowi części opinii publicznej) wycofała się z moratorium. Budowa elektrowni w Ostrowcu jest finansowana z zaciągniętego w Rosji kredytu w wysokości 10 mld USD. Przewidziano, że sama siłownia kosztować będzie ok. 6 mld USD, NATO, natomiast pozostałe 4 mld mają pokryć wydatki na infrastrukturę, w tym rozbudowę linii i stacji kolejowej, budowę dróg dojazdowych oraz domów dla pracowników, *Kłopotliwa inwestycja atomowa na Białorusi*, Energetyka.wnp.pl, 22.04.2016, http://energetyka.wnp.pl/kłopotliwa-inwestycja-atomowa-na-białorusi,272046_1_0_0.html (15.09.2018).

²¹ K. Czerniewicz, *Sektor energetyczny...*

Białorusi od Rosji, rosyjskie firmy zyskają kolejne źródło dochodu, zaś białoruski rynek pozostanie zamknięty dla konkurencji z Zachodu i Azji²².

Zdaniem premiera Białorusi, Andrieja Kobiakowa, podczas wizyty wicepremiera Mateusza Morawieckiego w Mińsku w październiku 2016 roku, Polsce zaproponowano kupno energii z powstającej w Ostrowcu elektrowni atomowej. Polska mogłaby wykorzystywać tę energię lub też przesyłać ją dalej. Najprawdopodobniej władze w Mińsku wykorzystały obecność polskiego wicepremiera, chcąc sprawić wrażenie, że kwestia sprzedaży energii z Ostrowca była przedmiotem poważnych rozmów dwustronnych²³. Co ważne, już w kwietniu 2016 roku białoruski wiceminister energii Leonid Szenec powiedział, że Mińsk rozważa możliwość eksportu energii elektrycznej do Polski, zaś miesiąc później ponowił ofertę²⁴. Jak stwierdził Konrad Pawlik, ambasador RP na Białorusi, Polska nie wyklucza możliwości negocjacji z Białorusią w sprawie importu energii z elektrowni w Ostrowcu²⁵.

Pełnomocnik Rządu do spraw Strategicznej Infrastruktury Energetycznej Piotr Naimski, odnosząc się do możliwości korzystania z budowanej na terytorium białoruskim siłowni w Ostrowcu, powiedział jednakże, iż nie ma możliwości kupowania energii z Białorusi. Prezes spółki Polskie Sieci Elektroenergetyczne, Eryk Kłossowski, stwierdził ponadto, że nie jest przewidywana budowa nowego białorusko-polskiego połączenia²⁶. Silnie wyrażony polski sprzeciw (Piotr Naimski oznajmił nawet, że Warszawa może podjąć decyzję w sprawie demontażu linii energetycznych biegnących z Białorusi) spotkał się z aprobatą władz litewskich. Premier Litwy Saulius Skvernelis stwierdził, że wysoko ceni stanowisko Polski, która nie będzie kupować energii elektrycznej w niebezpiecznej (białoruskiej) elektrowni atomowej. Oba państwa zgadzają się co do konieczności zapewnienia równych warunków konkurencyjnych dla producentów energii elektrycznej z państw członkowskich UE i państw trzecich, które budując elektrownie atomowe mogą nie przestrzegać przyjętych w Unii standardów bezpieczeństwa, co sprawia, iż obiekty te są tańsze²⁷.

---

²² Ibidem.

²³ *Władze Białorusi zachęcają wicepremiera Morawieckiego do kupna energii z siłowni jądrowej w Ostrowcu*, Energetyka 24, 24.10.2016, <http://www.energetyka24.com/477302,wladze-bialorusi-zachecaja-wicepremiera-morawieckiego-do-kupna-energii-z-silowni-jadrowej-w-ostrowcu> (23.12.2016).

²⁴ *RAPORT: Elektrownia jądrowa w Ostrowcu szkodzi zbliżeniu Polska-Białoruś*, Biznesalert.pl, 11.02.2017, <http://biznesalert.pl/raport-elektrownia-jadrowa-w-ostrowcu-szkodzi-zblizeniu-polska-bialorus> (20.04.2017).

²⁵ *Polska podejmie negocjacje z Białorusią ws. importu energii z elektrowni w Ostrowcu?*, Radio Znad Wilii, 16.06.2016, <http://zw.lt/gospodarka/polska-podejmie-negocjacje-z-bialorusia-ws-importu-energii-z-elektrowni-w-ostrowcu> (21.04.2017).

²⁶ P. Maciążek, *Minister Naimski: „Nie” dla energii z Białorusi*, Energetyka24, 17.03.2017, <http://www.energetyka24.com/563903,minister-naimski-nie-dla-energii-z-bialorusi> (20.03.2017).

²⁷ *Litwa „wysoko ceni” stanowisko Polski ws. elektrowni atomowej na Białorusi*, Sputniknews.com, 09.03.2018, <https://pl.sputniknews.com/polityka/201803097510849-Litwa-energia-elektryczna-elektrownia-jadrowa-Bialorus-Polska> (09.03.2018). *RAPORT: Elektrownia jądrowa.... Co ważne, Litwa wzywa Białoruś do*

Należy także zauważyć, że Rosja lobbuje za w sprawie eksportu energii z obwodu kaliningradzkiego. W północno-wschodniej części Polski istnieje duży deficyt energii, jednak w jej imporcie z Rosji Polska upatruje zagrożenia natury politycznej. Przemawia za tym to, iż taka energia może doprowadzić do uzależnienia, podobnie jak jest w przypadku gazu ziemnego. Poważne znaczenie ma tu jednak także niekompatybilność strategii rosyjskiej z założeniami ministerstwa energii RP w zakresie prowadzonej polityki energetycznej. W Polsce mają powstawać lokalne moce²⁸, natomiast do kwestii importu z państw sąsiednich władze odnoszą się z dużą niechęcią, gdyż cena takiej napływającej energii jest niższa od krajowej²⁹. Litwa forsuje projekt elektrowni jądrowej Visaginas, wobec czego zarówno elektrownia w Ostrowcu, jak i w eksklawie kaliningradzkiej są projektami konkurencyjnymi³⁰. Warto zauważyć, że minister energetyki Rokas Masiulis kilkakrotnie zwracał się do państw regionu: Polski, Łotwy, Estonii i Finlandii z apelem o nienabywanie energii z białoruskiej elektrowni³¹.

---

zaproszenia MAEA SEED w celu zapewnienia bezpieczeństwa Elektrowni Ostrowiec. Białoruś miała przy tym ignorować wielokrotne prośby o włączenie do grupy ekspertów przedstawicieli Litwy. Warto zauważyć, że gdy podczas wizyty misji MAEA w styczniu 2017 roku eksperci Agencji nie stwierdzili żadnych uchybień, Litwini wskazali na wypowiedzi ekspertów MAEA, którzy twierdzili, że ich misja nie odbywała się w pełnym wymiarze. Litewskie władze powołały też specjalnego ambasadora, który ma odpowiadać za koordynację stanowiska oraz działań Litwy związanych ze wspomnianą elektrownią w Ostrowcu. W tym kontekście warto odnotować fakt, że Komisja Europejska zapewniła Litwę o tym, iż przeprowadzi w Ostrowcu *stress* testy zgodnie z obowiązującymi w Europie standardami. Władze Białorusi przyznają, że jeśli nie uda się słać energii z elektrowni w Ostrowcu do Unii Europejskiej, to będzie ona eksportowana na Wschód. Władze w Wilnie prowadzą kampanię wobec państw bałtyckich i Polski, aby przekonać je do rezygnacji z energii, która w przyszłości miałaby być produkowana w Ostrowcu. Już w 2015 roku ówczesny minister energetyki Litwy, Rokas Masiulis, wezwał Bałtów, Finów oraz Polaków do embarga na import energii elektrycznej z planowanej elektrowni na Białorusi oraz w obwodzie kaliningradzkim, *ibidem*.

²⁸ Według założeń przyjętych przez polskie władze, w 2030 roku dwie elektrownie atomowe zbudowane na terytorium RP miałyby zaspokajać 15,7% zapotrzebowania Polski na energię elektryczną, T. Motowidlak, *Wpływ regulacji unijnych na bezpieczeństwo energetyczne Polski w perspektywie 2020 roku*, [w:] P. Bożyk (red.), *Bezpieczeństwo energetyczne Polski w ujęciu autonomicznym i zintegrowanym z Unią Europejską*, Warszawa 2013, s. 169.

²⁹ Władze Białorusi zachęcają...

³⁰ *RAPORT: Elektrownia jądrowa...* Władze litewskie nie tylko stale domagają się zwiększenia kontroli nad budowaną na Białorusi elektrownią, ale także stoją na stanowisku, że inwestycja ta może utrudniać Litwie, a także Łotwie i Estonii synchronizację energetyczną z innymi państwami na zachodzie Europy.

³¹ *Litewski premier zadowolony z decyzji Białorusi ws. reaktora*, Energetyka.wnp.pl, 12.08.2016, http://energetyka.wnp.pl/litewski-premier-zadowolony-z-decyzji-bialorusi-ws-reaktora,279108_1_0_0.html (19.09.2016). W 2016 roku zostały przeprowadzone testy wytrzymałościowe białoruskiej elektrowni jądrowej. Oceny dokonano na podstawie parametrów projektowych zakładu i jego systemów bezpieczeństwa. W świetle dokonanych badań systemy bezpieczeństwa białoruskiej elektrowni jądrowej, a także budynki, urządzenia oraz wyposażenie białoruskiej elektrowni jądrowej są zaprojektowane zgodnie z obowiązującymi normami prawnymi, *Совет по партнерской проверке итогов стресс-тестов БелАЭС представил выводы европейских экспертов*, Belta.by, 15.06.2018, http://atom.belta.by/ru/belaes_ru/view/sovet-po-partnerskoj-proverke-itogov-stress-testov-belaes-predstavil-vyvody-evropejskix-ekspertov-9898 (06.07.2018).

Elektroenergetyka

Na rynek energii elektrycznej Białorusi bardzo duży wpływ ma Rosja, choć udział bezpośredniego importu z tego państwa w bilansie energetycznym swojego zachodniego sąsiada jest niewielki (ok. 8–9% zużywanej energii elektrycznej). Wpływ rosyjski na białoruską energetykę można określić jako pośredni, gdyż wynika on z faktu, że ponad 90% energii elektrycznej na Białorusi wytwarza się z rosyjskiego gazu. Białoruski system energetyczny ma połączenia z systemami Rosji, Litwy i Ukrainy, a głównym dostawcą jest elektrownia atomowa w Smoleńsku. Jesienią 2014 roku, po czterech latach przerwy, wznowiła swoją działalność grupa robocza ds. energii polsko-białoruskiej komisji ds. współpracy gospodarczej. W listopadzie 2014 roku w Brześciu na szczepku wiceministrów odbyły się rozmowy dotyczące m.in. współpracy w zakresie energii elektrycznej, efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, ropy i gazu, a także działań w obszarze górnictwa oraz przemysłu maszyn górnictwa. Współpracą zainteresowana była zwłaszcza strona białoruska, licząc na to, że część wyprodukowanej w elektrowni atomowej w Ostrowcu energii będzie można sprzedawać Polsce. Istotne jest w tym względzie uruchomienie dwóch nieczynnych połączeń energetycznych: pierwszym z nich jest linia Białystok – Roś o mocy 220 kW, a drugim linia Brześć – Wólka Dobryńska o mocy 110 kW³².

Należy zaznaczyć, że pomysł budowy efektywnego łącznika elektroenergetycznego z Białorusią był już wielokrotnie brany pod rozwagę. Wspomniana linia Białystok – Roś posiada niewielką przepustowość i obecnie jest nieużywana (choć jednocześnie ma ona dość istotne znaczenie, co implikuje jej możliwą modernizację i rozbudowę). Inwestycją był zainteresowany w szczególności Kulczyk Holding, mając na uwadze plany inwestycyjne, dotyczące białoruskiego sektora energetycznego. Plan zakładał budowę nowej elektrowni wraz z państwową grupą Bieleńsko oraz sprzedaż produkowanego w niej prądu do Polski. Do tego celu potrzebne było jednak zbudowanie mostu energetycznego, co wzbudzało obiekcje państwowego PSE Operator, który musiałby ponieść w tym zakresie poważne koszty³³. Na początku 2011 roku Kulczyk Holding wycofał się jednak ze współpracy, rezygnując również z budowy elektrowni węglowej w obwodzie grodzieńskim³⁴.

Kwestii importu białoruskiej energii może sprzyjać nie tylko odwilż w relacjach Białoruś-UE, ale także ukończenie budowy elektrowni atomowej w Ostrowcu (co zostanie

---

³² K. Czerniewicz, *Sektor energetyczny...*

³³ *Polska sięgnie po prąd z Białorusi, Rosji i Ukrainy?*, Energetyka24, 18.09.2015, <http://www.energetyka24.com/261002,polska-siegnie-po-prad-z-bialorusi-rosji-i-ukrainy> (04.09.2018).

³⁴ K. Czerniewicz, *Sektor energetyczny...*

ukazane w dalszej części artykułu). Władze białoruskie informowały, że po oddaniu tego obiektu zamierzają zrezygnować z importu energii z Rosji, a nawet, w związku z nadwyżkami, jakie mogą się pojawić, rozpocząć eksport na szerszą skalę na kierunku północno-zachodnim. Korzystać z wyprodukowanej energii mogłyby nie tylko o państwa bałtyckie, lecz również Polska. Jak stwierdził minister energetyki Białorusi Władimir Patupczyk: „Warszawa ma interes w tym zakresie (importu prądu), a nasze zadanie polega na tym żeby przekształcić go w konkretne projekty”³⁵.

Na relacjach energetycznych Polski i Białorusi zaciążyło swoiste „odłączenie się” obu państw w następstwie decyzji o likwidacji linii przesyłowej Białystok – Ross. Ambasador Konrad Pawlik stwierdził, że Polska jest „praktycznie samowystarczalna”, jeśli chodzi o produkcję energii elektrycznej i nie planuje dłużej importować jej z ościennych państw. Zdaniem dyplomaty niecelowe jest także upolityczniać budowę elektrowni w Ostrowcu. Zachodni rynek jest dla białoruskich „nadwyżek” energetycznych definitywnie zamknięty ze względu na kontrowersje towarzyszące budowie elektrowni jądrowej w Ostrowcu. Wielu specjalistów wyraża swoje obawy w związku z brakiem rzetelnych informacji na temat technologii wykorzystanych w trakcie powstawania tej elektrowni³⁶.

Dla władz w Mińsku celem jest zastąpienie dotychczasowego modelu, polegającego na nabywaniu energii po cenach rosyjskich, własną produkcją. Doprowadzenie do porozumienia z Rosją w sprawie kosztów importu energii napotyka na poważne problemy, co motywowało władze w Mińsku do inwestycji w rodzimą energetykę. Roczne zapotrzebowanie Białorusi wynosi ok. 3 mld kWh. W 2016 roku sprowadzono z Rosji 2,5 mld kWh energii elektrycznej, w 2015 roku – 2,8 mld kWh, natomiast w 2014 r. – 3,8 mld kWh. Warto zaznaczyć, że w okresie od stycznia do czerwca 2017 roku Białoruś zmniejszyła import energii elektrycznej o 20,4% w porównaniu z tym samym okresem w 2016 roku. Według istniejących założeń, do 2020 roku Białoruś zamierza całkowicie zrezygnować z importu energii elektrycznej, co ma nastąpić po uruchomieniu elektrowni jądrowej. Rosja mogłaby wówczas stać się już tylko odbiorcą białoruskiej energii elektrycznej³⁷.

---

³⁵ *Polska sięgnie po...*

³⁶ R. Bojanowicz, *Białoruś chce kupować gaz z Rosji, ale nie energię*, Biznesalert.pl, 05.01.2018, <http://biznesalert.pl/bialorus-gaz-energia-rosja> (01.09.2018).

³⁷ Ibidem. Jak zaznaczył Ksawery Czerniewicz, Białoruś *de facto* przyznała Rosji prawo kontroli nad eksportem poza granice Unii Celnej energii wytworzonej poprzez spalanie rosyjskiego gazu. Rosja zabezpieczyła też sobie wpływ na sprzedaż energii, która ma być produkowana w elektrowni atomowej. W marcu 2011 roku postanowiono o założeniu spółki Energoconnect, która ma rozwijać eksport białoruskiej i rosyjskiej energii z Białorusi. Udziałowcami w spółce są po połowie białoruskie Bielenergo i rosyjski Inter RAO JES, co daje Rosji nie tylko udział w zyskach z eksportu energii, ale również pozwoli jej koordynować plany eksportowe atomowej elektrowni w Ostrowcu tak, aby nie była konkurencją dla produkcji rosyjskiej, K. Czerniewicz, *Sektor energetyczny...*

Według innych szacunków, gdy w 2022 roku elektrownia atomowa w Ostrowcu zostanie w pełni uruchomiona, Białoruś może zmniejszyć ilość kupowanego od Rosji gazu o 3,5 mld m³ rocznie. Dla rosyjskiego koncernu może to oznaczać spadek importu o 19%, co przy obowiązujących cenach zuboży rosyjski koncern o równowartość ok. 440 mln USD rocznie. Tymczasem ilość energii pochodzącej z elektrowni pod Ostrowcem przeznaczanej przez Białoruś na rynek wewnętrzny będzie większa niż pierwotnie planowano, m.in. w związku z deklaracją Polski i Litwy, że nie będą jej importować, oraz zapowiedzi krajów bałtyckich o wycofaniu się z synchronizacji sieci elektroenergetycznych z Rosją i Białorusią³⁸. Celem Białorusi jest zatem zdobycie rynków zbytu energii, choć nie jest całkowicie wykluczone, że w przyszłości Polska mogłaby zostać nabywcą pochodzącej z Białorusi energii.

Ropa naftowa

Zasoby ropy naftowej na Białorusi są niewielkie³⁹, stąd też kluczowe znaczenie ma import tego surowca. W 2014 roku wynosił on nieco ponad 450 baryłek⁴⁰. Ropa sprowadzana jest przede wszystkim z obszaru Federacji Rosyjskiej. Białoruś od czasu odzyskania swojego niepodległego bytu w następstwie rozpadu ZSRR skazana jest na zależność w zakresie dostaw węglowodorów od swojego wschodniego sąsiada. Jednocześnie jednak Białoruś odnosi korzyści ze swojego geopolitycznego położenia pomiędzy Rosją a państwami UE. Stąd też władze Mińska z niepokojem patrzą na takie inwestycje jak Nord Stream, Nord Stream2, czy BTS 2, które zmniejszają tranzytowe znaczenie Białorusi oraz zagrażają bezpieczeństwu surowcowemu tego państwa⁴¹.

W kontekście naftowych relacji Białorusi ze swoim wschodnim sąsiadem należy wspomnieć, że Rosja przesyła przez terytorium białoruskie ok. 60 mln ton ropy naftowej rocznie. Ponadto Rosja w dużym stopniu kontroluje sektor naftowy Białorusi. Jest to możliwe, przede wszystkim, dzięki monopolowi na dostawy ropy. Ceny dyktowane przez władze w Moskwie decydują, czy produkcja w białoruskich rafineriach będzie opłacalna i w jakim stopniu, co z kolei ma wpływ na wyniki eksportu oraz wpływy do budżetu państwa. Kontrola

---

³⁸ *Gazprom rezygnuje z Białorusi. "Mało atrakcyjna"*, Fronda.pl, 06.09.2018, <http://www.frona.pl/a/gazprom-rezygnuje-z-bialorusi-malo-atrakcyjna,114948.html> (06.09.2018).

³⁹ Na obszarze Białorusi znajduje się kilkadziesiąt średnich i małych złóż ropy naftowej o powierzchni od 0,5 do 1-2 km², Н. Л. Ильин, О. З. Шаркова, *Национальная экономика Беларуси*, Минск 2013, s. 74.

⁴⁰ *Belarus Energy*, https://theodora.com/wfbcurent/belarus/belarus_energy.html (01.06.2018).

⁴¹ Л. М. Хухлындина, *Европейская стратегия безопасности и концепция национальной безопасности Республики Беларусь: возможности и задачи партнерства*, [w] Л. Ф. Евменов (red.), *Республика Беларусь-Европейский Союз. Проблемы и перспективы партнерства*, Минск 2013, s.507.

nad ceną ropy naftowej jest równoznaczna z dużym wpływem na konkurencyjność białoruskiej produkcji na zagranicznych rynkach. Jest ona konkurencyjna dzięki niskiej cenie, co z kolei wynika z niskich kosztów energii zużywanej przy produkcji. Poza tym Rosja ma duże możliwości wpływania na warunki eksportu produkcji z białoruskich rafinerii. Warto wspomnieć, że w sierpniu 2012 roku Rosja zablokowała możliwość reeksportu produktów naftowych, co niemal natychmiast spowodowało, że Białoruś odnotowała ujemne saldo w wymianie handlowej⁴².

W okresie sporów pomiędzy Białorusią i Rosją, dotyczących m.in. kwestii dostaw węgłowodorów (wolumenów i cen), prezydent Aleksander Łukaszenka zdecydował o rozpoczęciu importu na Białoruś ropy z Iranu. Na uwagę zasługuje zwłaszcza kwestia importu z tego kierunku 600 tys. baryłek ropy naftowej. Projekt ten zakładał udział Polski, gdyż białoruskie przedsiębiorstwo wykorzystało do realizacji kontraktu z National Iranian Oil Company spółkę Beloil Polska. Udział polskiego pośrednika odcina od transakcji Rosję, co wraz z koniecznością dywersyfikacji dostaw umożliwia zbliżenie Białorusi z Polską. Do zacieśnienia współpracy przyczynił się wówczas również brak zgody na nową rosyjską bazę lotniczą czy też napięcia wokół dostaw i cen surowców energetycznych. Białoruś stara się równoważyć wpływy rosyjskie i w miarę możliwości poszerzać swoje obszary działania⁴³. Działania białoruskich władz można odebrać nie tylko jako element gry politycznej, ale także jako aktywność na szerszą skalę, co mogłoby przypieczętować uruchomienie dostaw ropy naftowej przez ropociąg Odessa-Brody lub powstanie rurociągu produktowego, skierowanego do Polski⁴⁴.

W 2014 roku rozpoczęto realizację projektu budowy rurociągu Mozyrz-Brześć, umożliwiającego przesył produktów ropopochodnych z rafinerii mozyrskiej na Białorusi do Polski. Zakładano, że ropę importowano by poprzez rurociąg Odessa-Brody. Surowiec pochodzący z Azerbejdżanu otrzymuje także na mocy kontraktu Ukraina, wykorzystująca port w Odessie i pobierająca opłaty za tranzyt gazu przez swoje terytorium na Białoruś (rurociągiem Odessa-Brody-Mozyrz). Ropa mogłaby docierać do terminala w Odessie, a

---

⁴² K. Czerniewicz, *Sektor energetyczny...*

⁴³ P. Ciszak, *Białoruś sprowadzi irańską ropę przy udziale Polski. Ile zyskujemy na kontaktach z "ostatnim dyktatorem Europy"?*, Money.pl, 22.02.2017, <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/arttykul/bialorus-iranska-ropa-polska,230,0,2267878.html> (22.02.2017).

⁴⁴ *Białoruś z Polską łączy strach przed Rosją i...* *gospodarka*, Fronda.pl, 21.02.2017, <http://www.frona.pl/a/bialorus-z-polska-laczy-strach-przed-rosja-i-gospodarka,87851.html> (28.07.2017). Jak stwierdził Piotr Maciążek, transakcja z Iranem przy współudziale polskiej spółki stanowi próbę uniezależnienia się od dostaw z Rosji. Pewną rolę odegrać mogły też w tej sprawie polskie doświadczenia i kontakty z rynkiem irańskim, w którym m.in. PKN Orlen dokonuje coraz większych zakupów. Dzięki porozumieniu, za pomocą jednego tankowca Iran może dostarczać ropę do Gdańska i Windawy, co stanowi stosunkowo tanie rozwiązanie, ibidem.

stamtąd rurociągiem Odessa-Brody ropa płynęłaby do rafinerii w Mozyrzcu oraz przez Adamowo do Polski. Problemem jest jednak brak kluczowego odcinka Brody-Adamowo. Dzięki wspólnym zakupom azerskiej (i irańskiej) ropy przez Białoruś, Polskę i Ukrainę możliwa jest obniżka ceny tego surowca. Odbiorcami ropy mogłyby się stać również rafinerie PKN Orlen w Czechach oraz Słowacja i Węgry, co sprawi, że strategiczna pozycja Rosji w tej części Europy ulegnie znaczącej zmianie⁴⁵.

Niezależnie od efektów zbliżenia pomiędzy Polską i Białorusią, władze w Mińsku starają się zmniejszyć znaczenie Rosji jako kluczowego importera. Spory na linii Mińsk Moskwa mogłyby być zarazem korzystne dla Polski, dywersyfikując dostawy surowca w tej części Europy za sprawą azerskiego surowca sprowadzanego przez ropociąg Odessa-Brody. Problemem jest jednak opłacalność inwestycji dla Polski, czym tłumaczy się trudności z budową połączenia Brody-Adamowo. Korytarz Odessa-Brody-Mozyrz-Adamowo pozwoliłby na jeszcze większą dywersyfikację dostaw ropy do Polski i zwiększyło bezpieczeństwo energetyczne kraju. Gdyby Polska chciała kupować i transportować ropę np. irańską czy azerską dostarczaną przez Odessę, musiałaby to rozbić za pośrednictwem Białorusi. Ponadto przesył ropociągiem Odessa-Brody może zwiększyć szanse na jego szersze wykorzystanie np. do zaopatrywania czeskich rafinerii PKN Orlen, co zmieniłoby w sposób zasadniczy sytuację w Europie Środkowej. Istotnym elementem może się okazać zapowiadana przez prezesa spółki PERN Igora Wasilewskiego kwestia rozbudowy wschodniego odcinka ropociągu Przyjaźń i możliwości dostaw z Polski na Białoruś⁴⁶.

Można zatem stwierdzić, że białoruski prezydent prowadzi grę, której celem jest przynajmniej zrównoważenie zależności energetycznej kraju od dostaw z Rosji, co dotyczy zwłaszcza węglowodorów. Wykorzystanie przez białoruskie przedsiębiorstwo spółki zależnej w Polsce, Beloil Polska, pozwala np. obniżyć koszty transportu irańskiej ropy dla białoruskich i polskich rafinerii⁴⁷. Na uwagę zasługuje zwiększenie przez Białoruś ceł eksportowych na ropę i produkty naftowe wywożone poza obszar celny Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej od 1 lipca (z 131,8 USD do 139,1 USD za tonę)⁴⁸. Perspektywa współpracy między Białorusią i Polską w także w sferze ropy naftowej pozostaje obecnie niewiadomą.

---

⁴⁵ *Lukaszenka razem z Ukrainą wbił naftowy nóż w plecy Rosji!*, Reporters.pl, 18.03.2017, <http://reporters.pl/6295/lukaszenka-wspolnie-z-ukraina-wbil-naftowy-noz-w-plecy-rosji> (07.05.2017).

⁴⁶ P. Ciszak, *Białoruś strategicznym partnerem Polski. Dzięki współpracy zyskamy ważny korytarz dla ropy*, Portal Money.pl, 18.03.2017, <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artukul/bezpieczenstwo-energetyczne.138,0,2281866.html> (14.05.2017).

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Беларусь повысила экспортные пошлины на нефть и нефтепродукты*, Belta.by, 01.07.2018, <http://www.belta.by/economics/view/belarus-povysila-eksportnye-poshliny-na-neft-i-nefteprodukty-308939-2018> (04.07.2018).

Gaz ziemny

Gaz ziemny jest głównym paliwem i źródłem energii dla gospodarki Białorusi (jest tak w dużej mierze z powodu niewielkich złóż węgla). Zużycie tego surowca wynosi ok. 20 mld m³ rocznie, z czego ok. 80% zużywane jest w celach przemysłowych. Co ważne, gaz stanowi aż 92% paliwa wykorzystywanego w produkcji energii elektrycznej. Należy zauważyć, że sektor gazowy Białorusi jest *de facto* całkowicie kontrolowany przez Rosję. Gazprom jest niemal monopolistą w dostawach surowca, kontrolując system rurociągów gazowych Białorusi. Tranzyt gazu przez Białoruś wynosi rocznie ok. 60-70 mld m³, a w sumie przez to państwo płynie ok. 20% rosyjskiego eksportu do UE⁴⁹. Białoruś, należąc do Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej nabywa gaz bez konieczności uiszczania cła.

Rosja nie zdecydowała się na realizację gazociągu Jamał – Europa II, który wiodąc na Zachód przechodziłby przez terytorium Białorusi. Zamiast tego władze w Moskwie postanowiły budować rurociąg Nord Stream, co nie jest korzystne dla Białorusi. Gazprom przystąpił ponadto do przejmowania przedsiębiorstwa Bieltransgaz, będącego w posiadaniu wszystkich gazociągów na Białorusi (w tym biegnącego przez Polskę rurociągu jamalskiego). Polityka dotycząca rurociągów była zsynchronizowana z odpowiednią strategią cenową⁵⁰ (wzrost opłat na gaz), co służyło zwiększaniu wpływów Rosji na Białorusi.

Według „Strategii rozwoju potencjału energetycznego Republiki Białoruś do 2020 roku” dywersyfikacja dostaw gazu ziemnego ma być kontynuowana poprzez udział białoruskich organizacji w eksploracji i produkcji tego surowca za granicą, a także dostawy skroplonego LNG⁵¹. Wśród państw, które mogą umożliwić takie dostawy wskazano Polskę i Litwę. Z uwagi na to, że Polska w przewidywalnej przyszłości może stać się hubem gazowym w Europie Środkowej i Wschodniej, realne jest sprzedawanie Białorusi sprowadzanego wcześniej do Polski surowca.

Co ważne, brytyjski poseł polskiego pochodzenia Daniel Kawczyński podczas swojego pobytu na Białorusi w 2018 roku rozmawiał z przedstawicielami rządu w Mińsku, starając się zwrócić uwagę na szanse, jakie niesie ze sobą terminal LNG w Świnoujściu. Obiekt ten ma zostać rozbudowany, co także Białorusi umożliwi nabywanie surowca

---

⁴⁹ K. Czerniewicz, *Sektor energetyczny...*

⁵⁰ A. R. Kozłowski, *Geopolityczne przemiany białoruskiej przestrzeni cywilizacyjnej*, Warszawa 2015, s. 202-203.

⁵¹ Постановление Совета Министров Республики Беларусь 9 августа 2010 г. № 1180, *Об утверждении стратегии развития энергетического потенциала Республики Беларусь*, s. 20, <http://energoeffekt.gov.by/programs/basicdocuments/121--9-2010-1180> (21.09.2018).

dostarczanego z różnych kierunków. Poseł w swoich rozmowach z przedstawicielami białoruskich władz wskazywał także na zagrożenia, wynikające z realizacji gazociągu Nord Stream 2⁵².

W grudniu 2017 roku zostały przedłużone do końca 2019 roku umowy na dostawy gazu na Białoruś. Rząd Białorusi i Gazpromu podpisały także protokół w sprawie procedury kształtowania cen gazu dla kraju w 2018 i 2019 roku – po tym, jak republika zapłaciła dług ponad 720 mln USD za wcześniej dostarczony surowiec. Na początku 2018 roku Białoruś płaciła ok. 129 USD za 1 tys. m³ rosyjskiego gazu⁵³. Wydaje się, że Rosja pozostanie dominującym dostawcą gazu ziemnego na Białoruś, choć z powodu uruchomienia elektrowni atomowej ograniczona zostanie zapewne wielkość dostaw.

Zakończenie

Współpraca Polski i Białorusi w sferze energetyki napotyka na szereg przeszkód. Między oboma państwami możliwe jest powstanie bliskich relacji gospodarczych, a w szczególności energetycznych, co wymaga jednak przede wszystkim zrozumienia specyficznej sytuacji, w której znajduje się to państwo. Przez polską dyplomację i przedsiębiorcami w przypadku powrotu do bliższej kooperacji z Białorusią. Możliwe ocieplenie bilateralnych relacji byłoby efektem przede wszystkim ściślejszej współpracy w dziedzinie gospodarczej. Należy jednocześnie stwierdzić, że rozwój współpracy energetycznej nie będzie postępował w sposób znaczący, za czym przemawiają nie tylko względy gospodarcze, ale również polityczne. Polska może jednak kooperować z Białorusią w sferze węglowodorów, nabywać energię elektryczną, a także wspierać u swojego sąsiada rozwój energetyki odnawialnej

Polskie władze są przeciwnie kupowaniu energii z białoruskiej elektrowni atomowej, co spotyka się z aprobatą Litwy. Niechęć Litwy do, jej zdaniem, niebezpiecznej inwestycji, wyraża się w szczególności w zabiegach o zniechęcenie Polski do nabywania uzyskiwanej w tym zakładzie energii. Wątpliwości może jednak budzić zdecydowany sprzeciw władz polskich odnośnie do nabywania energii wyprodukowanej w białoruskiej elektrowni atomowej. Bardziej perspektywiczna wydaje się wizja dostarczania Białorusi gazu ziemnego z Polski. Wydaje się, że to właśnie w tej dziedzinie współpraca może ulec wzmocnieniu.

---

⁵² J. Wiech, *Brytyjczycy lobbują na Białorusi za... polskim gazem?*, Energetyka24, 05.06.2018, <https://www.energetyka24.com/brytyjczycy-lobbują-na-białorusi-za-polskim-gazem> (19.09.2018).

⁵³ "Газпром" продлил контракт на поставку газа в Беларусь, Sputnik.by, 26.02.2018, <https://sputnik.by/economy/20180226/1033900803/gazprom-prodlil-kontrakt-na-postavku-gaza-v-belarus.html> (03.07.2018).

Dostarczany surowiec w niewielkim tylko stopniu zastąpi jednak import z Federacji Rosyjskiej.

Białoruś stara się zróżnicować źródła dostaw węglowodorów, a także zrezygnować z rosyjskiej energii elektrycznej. Jednocześnie jednak losy tego państwa są niepewne; Rosja może w przewidywalnej przyszłości całkowicie uzależnić Białoruś. Poważnym problemem jest stałe wzmocnianie rosyjskich wpływów na Białorusi, co jest rezultatem m.in. pogorszenia stosunków tego państwa z krajami UE. Postępujące zbliżenie Białorusi z Rosją odsuwa zaś w czasie możliwość zacieśnienia współpracy z Polską. Jednocześnie fiaskiem zakończył się projekt budowy w obwodzie grodzieńskim elektrowni węglowej, z której energia miała być dostarczana zarówno na białoruski, jak i polski rynek. Należy jednak stwierdzić, że ewentualna współpraca energetyczna Polski i Białorusi nie wpłynie zasadniczo na realizację planów władz w Moskwie wobec tego państwa. Państwa UE nie zdołają w przewidywalnej przyszłości doprowadzić do zmniejszenia wpływów Rosji na Białorusi w sferze energetyki.

Bibliografia

1. Balmaceda M.M., *Belarus: Oil, Gas, Transit Pipelines and Russian Foreign Energy Policy*, 2006.
2. *Belarus Energy*, https://theodora.com/wfbcurrent/belarus/belarus_energy.html (01.06.2018).
3. *Białoruś z Polską łączy strach przed Rosją i... gospodarka*, Fronda.pl, 21.02.2017,
4. <http://www.frondda.pl/a/bialorus-z-polska-laczy-strach-przed-rosja-i-gospodarka,87851.html> (28.07.2017).
5. Bieleń S., *Czas próby w stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2017.
6. *Bojanowicz R., Białoruś chce kupować gaz z Rosji, ale nie energię*, Biznesalert.pl, 05.01.2018, <http://biznesalert.pl/bialorus-gaz-energia-rosja> (01.09.2018).
7. Brzeziecki A., *Innej Białorusi mieć nie będziemy*, „Nowa Europa Wschodnia”, 26.02.2016, <http://www.new.org.pl/2528-innej-bialorusi-miec-nie-bedziemy> (24.02.2017).
8. Cizak P., *Białoruś sprowadzi irańską ropę przy udziale Polski. Ile zyskujemy na kontaktach z "ostatnim dyktatorem Europy"?*, Money.pl, 22.02.2017,
9. <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/arttykul/bialorus-iranska-ropa-polska,230,0,2267878.html> (22.02.2017).

10. Ciszak P., *Białoruś strategicznym partnerem Polski. Dzięki współpracy zyskamy ważny korytarz dla ropy*, Portal Money.pl, 18.03.2017,
11. <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artukul/bezpieczenstwo-energetyczne,138,0,2281866.html> (14.05.2017).
12. Czachor R., *Polityka wielowektorowości Republiki Białoruś: geneza, podstawy konceptualne, przykłady realizacji*, „Wrocławski Przegląd Międzynarodowy” 2011, nr 1.
13. Czerniewicz K., *Sektor energetyczny Białorusi*, Centrum Informacji o Rynku Energii, 19.10.2015,
14. <http://www.cire.pl/item,118694,2,0,0,0,0,sektor-energetyczny-bialorusi.html> (03.09.2018).
15. *Gazprom rezygnuje z Białorusi. "Mało atrakcyjna"*, Fronda.pl, 06.09.2018, <http://www.fronda.pl/a/gazprom-rezygnuje-z-bialorusi-malo-atrakcyjna,114948.html> (06.09.2018).
16. Godlewski P., *Fundacja Amicus Europae: Białoruś a środkowoeuropejski system bezpieczeństwa dostaw ropy i gazu*, Portal Spraw Zagranicznych, 14.12.2010, <http://www.psz.pl/118-gospodarka/fundacja-amicus-europae-bialorus-a-srodkowoeuropejski-system-bezpieczenstwa-dostaw-ropy-i-gazu> (24.02.2018).
17. *Kłopotliwa inwestycja atomowa na Białorusi*, Energetyka.wnp.pl, 22.04.2016, http://energetyka.wnp.pl/kłopotliwa-inwestycja-atomowa-na-bialorusi,272046_1_0_0.html (15.09.2018).
18. Kozłowski A. R., *Geopolityczne przemiany białoruskiej przestrzeni cywilizacyjnej*, Warszawa 2015.
19. *Litewski premier zadowolony z decyzji Białorusi ws. reaktora*, Energetyka.wnp.pl, 12.08.2016, http://energetyka.wnp.pl/litewski-premier-zadowolony-z-decyzji-bialorusi-ws-reaktora,279108_1_0_0.html (19.09.2016).
20. *Litwa „wysoko ceni” stanowisko Polski ws. elektrowni atomowej na Białorusi*, Sputniknews.com, 09.03.2018, <https://pl.sputniknews.com/polityka/201803097510849-Litwa-energia-elektryczna-elektrownia-jadrowa-Bialorus-Polska> (09.03.2018).
21. *Łukaszenka przyznaje: Białoruś się nie rozwija, jest w światowym ogonie*, Fronda.pl, 02.03.2018, <http://www.fronda.pl/a/lukaszenka-przyznaje-bialorus-sie-nie-rozwija-jest-w-swiatowym-ogonie,107222.html> (02.03.2018).

22. *Łukaszenka razem z Ukrainą wbił naftowy nóż w plecy Rosji!*, Reporters.pl, 18.03.2017, <http://reporters.pl/6295/lukaszenka-wspolnie-z-ukraina-wbil-naftowy-noz-w-plecy-rosji> (07.05.2017).
23. Maciążek P., *Minister Naimski: „Nie” dla energii z Białorusi*, Energetyka24, 17.03.2017, <http://www.energetyka24.com/563903,minister-naimski-nie-dla-energii-z-bialorusi> (20.03.2017).
24. Mączka M., *Geopolityka i geostrategia Białorusi w świecie – jak widzi i kształtuje ją Mińsk?*, [w:] M. Smoleń (red.), *Białoruś – terra incognita: Materiały z konferencji*, Kraków 2010.
25. Motowidlak T., *Wpływ regulacji unijnych na bezpieczeństwo energetyczne Polski w perspektywie 2020 roku*, [w:] P. Bożyk (red.), *Bezpieczeństwo energetyczne Polski w ujęciu autonomicznym i zintegrowanym z Unią Europejską*, Warszawa 2013.
26. *Polska podejmie negocjacje z Białorusią ws. importu energii z elektrowni w Ostrowcu?*, Radio Znad Wilii, 16.06.2016, <http://zw.lt/gospodarka/polska-podejmie-negocjacje-z-bialorusia-ws-importu-energii-z-elektrowni-w-ostrowcu> (21.04.2017).
27. *RAPORT: Elektrownia jądrowa w Ostrowcu szkodzi zbliżeniu Polska-Białoruś*, Biznesalert.pl, 11.02.2017, <http://biznesalert.pl/raport-elektrownia-jadrowa-w-ostrowcu-szkodzi-zblizeniu-polska-bialorus> (20.04.2017).
28. Smogorzewski K., *Białoruś, czyli przyćmione otwarcie na Zachód*, Fronda.pl, 14.04.2017, <http://www.frondda.pl/a/bialorus-czyli-przycmione-otwarcie-na-zachod,91143.html> (14.04.2017).
29. Szołucha M., *Białoruski model gospodarki*, [w:] M. Domagała, M. Szołucha, M. Piskorski, P.J Sieradzian, *Białoruś: model państwa i gospodarki*, Warszawa 2012.
30. Świerzak P., *Polityczne konsekwencje sytuacji ekonomicznej Białorusi*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2007, nr 6.
31. Tymanowski J., *Rola i znaczenie Republiki Białoruś we współczesnej Europie*, Toruń 2017.
32. Wiech J., *Brytyjczycy lobbują na Białorusi za... polskim gazem?*, Energetyka24, 05.06.2018, <https://www.energetyka24.com/brytyjczycy-lobbują-na-bialorusi-za-polskim-gazem> (19.09.2018).
33. *Władze Białorusi zachęcają wicepremiera Morawieckiego do kupna energii z siłowni jądrowej w Ostrowcu*, Energetyka 24, 24.10.2016,
34. <http://www.energetyka24.com/477302,wladze-bialorusi-zachecaja-wicepremiera-morawieckiego-do-kupna-energii-z-silowni-jadrowej-w-ostrowcu> (23.12.2016).

35. Zięba R., *Główne kierunki polityki zagranicznej Polski po zimnej wojnie*, Warszawa 2010.
36. Артеменко С. В., *Беларусь и геополитика регионального трансграничного сотрудничества*, [w:] А. А. Ковален (red.), *Беларусь в геополитических процессах. XX – начала XXI в.*, Минск 2017.
37. *Беларусь повысила экспортные пошлины на нефть и нефтепродукты*, Belta.by, 01.07.2018, <http://www.belta.by/economics/view/belarus-povysila-eksportnye-poshliny-na-neft-i-nefteprodukty-308939-2018> (04.07.2018).
38. *Газпром" продлил контракт на поставку газа в Беларусь*, Sputnik.by, 26.02.2018, <https://sputnik.by/economy/20180226/1033900803/gazprom-prodlil-kontrakt-na-postavku-gaza-v-belarus.html> (03.07.2018).
39. Хухлындина Л. М., *Европейская стратегия безопасности и концепция национальной безопасности Республики Беларусь: возможности и задачи партнерства*, [w] Л. Ф. Евменов (red.), *Республика Беларусь-Европейский Союз. Проблемы и перспективы партнерства*, Минск 2013.
40. Ильин Н. Л., Шаркова О. З., *Национальная экономика Беларуси*, Минск 2013.
41. Саверчанка І. В., *Міжнароднае супрацоўніцтва Беларусі: гісторыя і новыя выклікі*, Мінск 2015.
42. *Совет по партнерской проверке итогов стресс-тестов БелАЭС представил выводы европейских экспертов*, Belta.by, 15.06.2018, http://atom.belta.by/ru/belaes_ru/view/sovet-po-partnerskoj-proverke-itogov-stress-testov-belaes-predstavil-vyvody-evropejskix-ekspertov-9898 (06.07.2018).
43. *Постановление Совета Министров Республики Беларусь 9 августа 2010 г. № 1180, Об утверждении стратегии развития энергетического потенциала Республики Беларусь*, <http://energoeffekt.gov.by/programs/basicdocuments/121--9-2010-1180> (21.09.2018).
44. Черкас Б., *Российско-белорусские отношения в энергетической сфере*, [w:] L. Zyblikiewicz, M. Czajkowski, P. Bajor (red.), *Polityka zagraniczna Federacji Rosyjskiej. Wybrane aspekty stosunków z Polską, Ukrainą i Białorusią*, Kraków 2010.
45. Чубрик А., *Текущее положение дел и перспективы сотрудничества с ЕС: социально-экономический и инфраструктурный аспекты*, [w:] Х.-Г. Вик, Ш. Малериус (ред.), *Беларусь и Европейский союз: от изоляции к сотрудничеству*, Вильнюс 2011.